

Sanja Bakić¹

UDC 336.3(497.11)“2008/2018”

Stručni rad

Primeljen: 10. 04. 2020.

Prihvaćen: 04. 06. 2020.

ANALIZA KRETANJA JAVNOG DUGA REPUBLIKE SRBIJE U PERIODU 2008-2018.

APSTRAKT: Javni dug predstavlja sve direktne i indirektne finansijske obaveze države. Kontinuirano povećanje javnog duga i budžetskog deficita predstavlja sliku savremenog funkcionisanja ekonomije i privrede jedne zemlje. Cilj istraživanja se sastoji u tome da se izvrši analiza javnog duga Srbije u periodu 2008–2018. godine. Pored nivoa javnog duga, analiziraće se njegova struktura i uticaj njenih segmenata na kretanje javnog duga. Osnovni zaključak je da je nivo javnog duga izuzetno bitan faktor koji utiče na ekonomiju i privredu jedne države. Ukoliko se javni dug kontinuirano drži u razumljivim granicama, na duži rok može omogućiti održiv ekonomski rast.

KLJUČNE REČI: javni dug, spoljni dug, deficit

1. Uvod

Javni dug obuhvata sve direktne i indirektne finansijske obaveze države prema domaćim i stranim pravnim i fizičkim licima. Konkretno, direktne obaveze Srbije nastale su u zemlji i inostranstvu. Pri tome, deo direktnih obaveza, koji je nastao u zemlji, pripada kategoriji unutrašnjeg javnog duga, a direktne obaveze koje su nastale u inostranstvu su spoljni

¹ Doktorand, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet Subotica, Dr Sime Miloševića 16, 21 000 Novi Sad, Segedinski put 9-11, 24 000 Subotica, sanja.bakic991@gmail.com

dug. Kategoriji spoljnog duga pripadaju i sve indirektno obaveze Srbije, jer se sve garancije nastale do kraja 2007. godine, kao uslovna obaveza države, odnose na zajmove kod stranih kreditora.

Cilj istraživanja se sastoji u tome da se analizira javni dug Srbije u periodu 2008–2018. godine. Pored ovoga, cilj istraživanja je da se analizira i struktura javnog duga, odnosno kako ona utiče na njegovo kretanje. Dalje, u radu će biti izvršena analiza deficita tekućeg bilansa koji predstavlja veoma značajan izvor informacija kako za domaće i strane investitore, tako i za kreatore ekonomske politike. Struktura javnog duga može se posmatrati i sa aspekata kreditora, te će u radu biti izvršen prikaz njihovog učešća u ukupnom javnom dugu naše zemlje.

Predmet istraživanja u ovom radu sastoji se u analizi kretanja unutrašnjeg i spoljnog duga Srbije, njegovog praćenja, davanja preporuka za njegovo smanjenje, a sve to u cilju sagledavanja faktora koji utiču na održivost javnog duga. Održivost javnog duga u narednom periodu zavisi od rasta BDP-a, smanjenja obima javnih rashoda i promene njihove strukture, odnosno smanjenja fiskalnog deficita.

Korišćene metode istraživanja: primena kvalitativnog i kvantitativnog istraživačkog pristupa, gde dominantan uticaj ima kvalitativna analiza posmatranih podataka (kvantitativnih), kao i analiza raspoložive naučne literature, te zvaničnih dokumenata nadležnih institucionalnih tela. Radi lakšeg obelodanjivanja, analize i tumačenja prezentovanih podataka, kvantitativni podaci su predstavljeni grafički i tabelarno.

2. Javni dug u Srbiji

Javni dug predstavlja državna novčana sredstva koja su akumulirana, odnosno ukupna potraživanja poverilaca prema državi. Pojam javnog duga se najčešće koristi kao zamena za deficit na svim nivoima javnog sektora (Arandžević, 2004).

U zavisnosti od situacije u kojoj ga posmatramo, javni dug možemo okarakterisati kao rizični i kao nerizični. Ukoliko postoji normalno funkcionisanje privrede i ekonomije jedne države, postojanje javnog duga ne predstavlja rizik. Ukoliko ekonomiju i privredu jedne zemlje karakterišu krizne oscilacije, one za posledicu imaju problem sa likvid-

nošću, odnosno njen nedostatak. Kako bi postojala održivost u situacijama koje karakterišu deficit budžeta i kontinuirano povećanje duga, država je prinuđena da sprovedi određene mere kao što su refinansiranje i nova emisija duga (Cerović, Kovačević, 2009). Ukoliko država ne preduzme neophodne mere da obezbedi normalno funkcionisanje privrede i ekonomije doći će do situacije u kojoj se privatni sektor povlači, a privreda i ekonomija beleže kontinuirani pad. Posmatrajući platni bilans i njegov deficit, možemo zaključiti da je u 2010. godini on činio 7,4% BDP-a, u 2011. godini 9,5% BDP-a, a u 2011. i 2012. utvrđena je kontinuirana uzlazna tendencija (Trkulja, 2015).

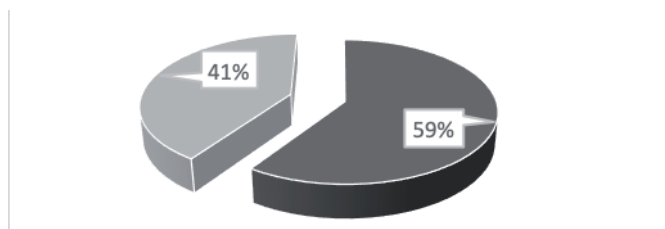
Kontinuirano povećanje javnog duga i budžetskog deficita predstavlja sliku savremenog funkcionisanja ekonomije i privrede jedne zemlje (Milojević, 2017). Uloga države se ogleda u potrebi vršenja intervencija u različitim oblastima od proizvodnih, preko obrazovnih, do čuvanja socijalnog mira u državi. To iziskuje ozbiljne državne izdatke (Eurostat, 2015). Kako bi se obezbedila održivost, najvažniji uslov je povećanje štednje i investicija (Leković, 2019). U strukturi BDP-a Republike Srbije udeo javnog duga je značajan, te to zahteva temeljniju analizu.

3. Stanje i struktura javnog duga Srbije u periodu 2008-2018. godine

Državni dug, prema mestu nastanka, može biti unutrašnji i spoljni. Unutrašnji državni dug nastaje u odnosu na bankarski sistem ili ostale finansijske organizacije, stanovništvo, preduzeća itd. i to na domaćem tržištu. Kada se država zadužuje na domaćem tržištu ona povlači deo sredstava sa tržišta, što za posledicu ima smanjenje ponude sredstava, a to dalje implikuje povećanje kamatnih stopa. Krajnji efekat predstavlja efekat „istiskivanja“ privatnih investicija. Spoljni javni dug nastaje u odnosu na banku, odnosno konzorcijum banaka, odnosno kao bilateralni odnos sa vladom neke druge države. Kod spoljnog duga, kao značajan faktor, izdvaja se kreditni rejting zemlje (Ristić, Komazec, Ristić, 2012).

Grafikon 1 prikazuje odnos spoljnog i unutrašnjeg duga Republike Srbije. Ukoliko posmatramo učešće spoljnog duga u ukupnom javnom dugu Republike Srbije možemo zaključiti da on iznosi 59,3%, dok je učešće unutrašnjeg duga 40,7%.

Grafikon 1: Odnos spoljnog i unutrašnjeg duga (u %)

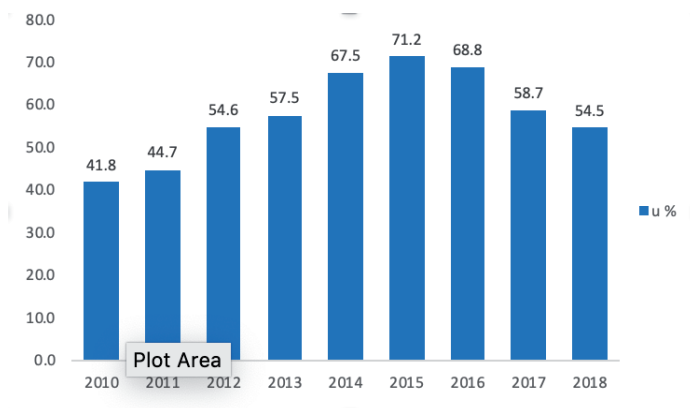


Izvor: Stanje i struktura javnog duga, Ministarstvo finansija Republike Srbije, Uprava za javni dug, Beograd, <http://www.pda.gov.rs/upload/Stanje%20i%20struktura/2019/April/Web%20site%20debt%20report%20%20-%20SRB%20LATINICA%20april%202019.pdf> (preuzeto 17. 09. 2019. godine)

Pokušaji obezbeđenja održivosti privredne aktivnosti države i onemogućavanje smanjenja domaćeg bruto društvenog proizvoda doveli su do povećanja deficita u budžetu Republike Srbije u periodu 2008–2011. godine. U 2012. godini je nastavljeno povećanje javnog duga. Naime, prvo tromesečje karakteriše javni dug koji je iznosio više od 51% BDP-a. Kao što možemo zaključiti, u 2012. godini je došlo do prelaska zakonom definisanog nivoa javnog duga od 45% BDP-a. Dalje, oktobar iste godine karakteriše kontinuirani rast, gde nivo javnog duga dostiže 57,5% BDP-a. Ovo je predstavljalo upozorenje državi da je neophodno sprovođenje mera kojima će se nivo javnog duga dovesti do prihvatljivih granica. Osnovne mere, koje je bilo neophodno preduzeti, bile su podeljene na rigoroznije i blaže mere. Rigoroznije mere odnosile su se na povećanje nekih poreskih stopa, dok su se blaže ticale pada zarada i penzija. Država je već u ovom periodu trebalo da sprovede stukturne reforme (Petrović, Brčerević, Minić, 2015).

Grafikon 2 prikazuje učešće javnog duga u bruto društvenom proizvodu u periodu od 2010. godine do 2018. godine. Tokom 2018. godine javni dug beležio je 54,5% učešća u BDP-u Srbije. Ukoliko obratimo pažnju na ceo analizirani period, odnosno period od 2008. do 2018. godine, možemo zaključiti da je javni dug, prema BDP-u, iznosio prosečno oko 62%. Najviši iznos, istorijski posmatrano, zabeležen je 2000. godine 201,2%, a najniži u 2008. godini i to 28,3%.

Grafikon 2: Dug Republike Srbije u odnosu na BDP (u %)



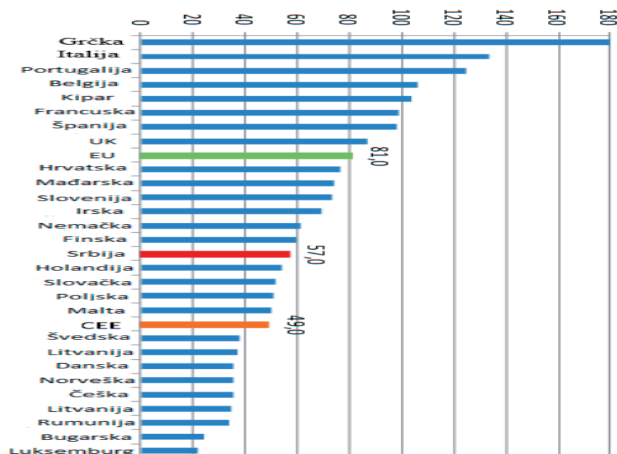
Izvor: *Serbia Government Debt to GDP*, Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/serbia/government-debt-to-gdp> (preuzeto 20. 08. 2019. godine)

Kraj januara 2018. godine obeležio je ukupan javni dug Republike Srbije od skoro 23 milijarde evra tj. 57% BDP-a. Zatim, na kraju februara iste godine javni dug je bio skoro 23,4 milijarde evra ili 58% BDP-a. Za Srbiju je 2018. godina bila prilično stabilna i neki od pozitivnih rezultata tiču se prevashodno rasta koji je dostigao prosek CIE (*Države u regionu Centralne i Istočne Evrope*), zatim porasta broja novih radnih mesta, održavanja inflacije na stabilnom nivou, suficita budžeta i pada javnog duga zemlje. Negativni rezultati vođenja politike zemlje u ovom periodu ogledaju se u rastu tekućeg deficita platnog bilansa, trgovinskog deficita platnog bilansa; trošak rada je bio u porastu; zatim u povećanju tražnje i to brže nego BDP, kao i u odlivu radne snage u druge zemlje. Povoljna kretanja na svetskom tržištu uticala su pozitivno na ekonomske i privredne tokove u Srbiji i očekivanja za 2019. godinu, u smislu rasta bruto društvenog proizvoda 3,55 odsto, povećanja radnih mesta od 2,3 odsto, rasta naknada zarada i zarada (450 evra), nivoa inflacije koji je manji od 3%, kao i situacije sa deficitom tekućeg bilansa od 5%. Za dugoročno održiv snažan rast potrebne su bolje institucije, strukturne reforme, ali i ekonomska politika koja podstiče rast. Krajem 2017. godine javni dug Republike Srbije beležio je više od 23 milijarde

evra i iznosio je 61,5% učešća u BDP-u. Krajem 2016. godine je iznosio nešto manje od 25 milijarde evra, odnosno 72% učešća u BDP-u. Krajem 2015. godine, dug takođe beleži manje od 25 milijardi evra, odnosno nešto manje od 75% učešća u BDP-u te godine. U 2015. godini visina javnog duga je predstavljala upozorenje za strane kreditore da je neophodno pristupiti merama fiskalne konsolidacije. MMF i Svetska banka su nametnuli ove mere našoj zemlji krajem 2014. godine, što je najviše imalo uticaja na zaposlene u državnoj upravi, penzionere i lica koja nemaju ili imaju vrlo nesigurne prihode. Krajem 2014. godine, dug Srbije iznosio je 23 milijarde evra, odnosno nešto više od 70% BDP-a, a krajem 2013. beležio je 20,14 milijardi evra, što je činilo skoro 60% BDP-a. Na kraju 2000. godine zabeležen je dug od više od 14 milijardi evra, odnosno 201% BDP-a, a u 2008. bio je na najnižem nivou i iznosio je 8,78 milijardi evra ili 28,3% BDP-a. Ukoliko posmatramo 2010. godinu, javni dug Srbije činio je oko 12,2 milijarde evra, odnosno oko 43% BDP-a (Milenković, Popović, 2011).

Javni dug Srbije je niži od evropskog proseka, ali i viši od proseka uporedivih država CIE. Granica visoke zaduženosti u Srbiji je niža nego u razvijenim zemljama, zbog lošijeg kreditnog rejtinga.

Grafikon 3: Javni dug u 2018. godini po zemljama (% BDP)

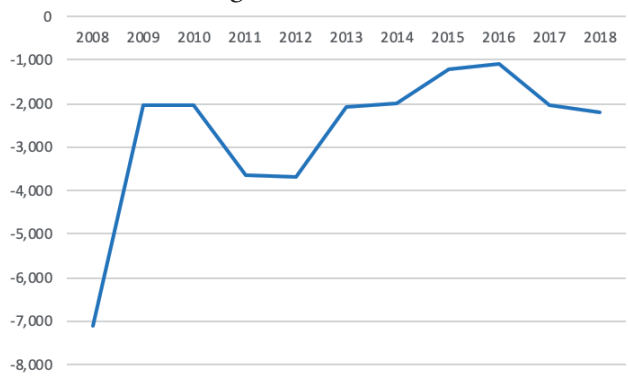


Izvor: General government gross debt, Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina225&plugin=1>, (preuzeto 20. 08. 2019. godine)

Kao veoma bitan izvor informacija domaćim i stranim investitorima i kreatorima ekonomske politike jedne zemlje može se izdvojiti i stanje tekućeg računa, koji predstavlja deo platnog bilansa države.

Razmatranjem i analizom strukture platnog bilansa, kao i njegovih segmenata, može se utvrditi rezultat prethodnog vođenja politike jedne zemlje (Kilibarda, 2011). Ukoliko se sagleda spoljnotrgovinska razmena u periodu od 2008. godine do 2018. godine može se uočiti značajan rast uvoza, ali i rast izvoza, te se može zaključiti da ovaj rast ima uticaj na kretanje deficita tekućeg računa Republike Srbije. Kretanje uvoza u periodu od 2008. do 2018. godine ima uzlaznu tendenciju, pa je u 2008. godini uvoz bio 18,3 miliona evra, u 2009. godini 13 miliona evra, u 2010. je iznosio 14 miliona evra, u 2011. godini 16,5 miliona evra, te se rast nastavlja sve do 2018. godine kada je iznosio 25 miliona evra. Najniži uvoz je zabeležen u 2009. godini kada je iznosio 13 miliona evra, dok je najviši zabeležen u 2018. godini i iznosio je 25 miliona evra. Iz navedenog se može zaključiti da je uvoz povećan za 51,58% u posmatranom periodu. Kretanje izvoza u periodu 2008–2018. ima takođe uzlaznu tendenciju, pa je u 2008. izvoz bio 9,6 miliona evra, u 2009. je bio osam miliona evra, u 2010. godini je bio 9,5 miliona evra, a u 2011. godini iznosio je 11,5 miliona evra. U godinama koje slede rast je nastavljen, pa je tokom 2018. zabeležen izvoz vredan 21 milion evra. Najniži izvoz, u iznosu od 9,6 miliona evra, zabeležen je tokom 2008. godine, a najviši 2018. i iznosio je 21 milion evra. Iz navedenog se može zaključiti da je izvoz u posmatranom periodu povećan za 45,12%.

Grafikon 4: Deficit tekućeg računa Republike Srbije u periodu od 2008. do 2018. godine, u milionima evra



Izvor: Autor, prema *Platni bilans*, Narodna banka Srbije, Beograd, https://www.nbs.rs/internet/cirilica/80/platni_bilans.html (preuzeto 11. 01. 2020)

Deficit tekućeg računa države je u 2008. godini bio na nivou od sedam miliona evra, dok se u 2009. godini uviđa značajan pad deficita na dva miliona evra, dok se tokom 2010, 2011. i 2012. godine primećuje rast deficita koji je dostigao nivo od 3,7 miliona evra, a već 2013. godine nastavljeno je sa tendencijom pada da bi 2016. godine dostigao najniži nivo od 1,1 miliona evra. U 2018. godini uočava se deficit tekućeg računa na nivou od 2,2 miliona evra. Kada se sagleda deficit tekućeg računa, može se zaključiti da je od januara do juna 2018. godine isti tj. nije imao oscilacije (World Bank, 2019).

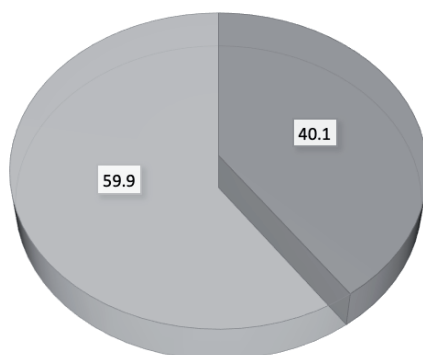
Jasna granica na kojoj se deficit tekućeg računa pretvara u problem se ne može definisati. Postoji pretpostavka njegovog optimalnog nivoa do 5% BDP-a (Marčetić, 2017). U trećem kvartalu 2018. godine deficit tekućeg računa iznosio je 483 miliona evra, odnosno 4,4% BDP-a, što manifestuje da se deficit kretao prema pretpostavkama njegovog optimalnog nivoa. Jedna država treba da troši upravo onoliko koliko i proizvede, odnosno da obezbedi održivost (Nadić, 2008). Takođe, postoje primeri iz prakse država koje su imale deficit tekućeg računa iznad određenog optimalnog nivoa, ali to nije predstavljalo problem, jer je postojao osetan privredni rast i na taj način je obezbeđena njegova održivost.

Struktura javnog duga Republike Srbije može se posmatrati i prema kreditorima. U 2018. godini najveće učešće u strukturi duga države

imaju krediti koji su uzeti od međunarodnih finansijskih organizacija i oni uzimaju učešće od 59,9%. Naša zemlja je ostvarila saradnju sa brojnim međunarodnim finansijskim organizacijama, te se tako može uočiti da je najveći zajam od Evropske investicione banke i to u iznosu od 31 milijardu dinara, zatim sledi zajam dobijen od Evropske banke za obovu i razvoj (EBRD) i to u iznosu od 15,4 milijarde dinara.

U Republici Srbiji domaći kreditori zauzimaju 40,1% od ukupno povučenih sredstava, dok strani kreditori čine 59,9% ukupno povučenih sredstava u 2018. godini (Grafikon 5) (Uprava za javni dug, 2018). U 2018. godini su potpisana četiri zajma i dve donacije koje iznose 347 miliona evra i to za železnicu Niš–Dimitrovgrad, te kreditne linije *Banca Intesa*, *Erste banka* i *Societe Generale Srbija* kroz podršku malim i srednjim preduzećima (European Investment Bank, 2018).

Grafikon 5: Učešće domaćih i stranih kreditora u ukupnom javnom dugu Republike Srbije



Izvor: Stanje i struktura javnog duga, Ministarstvo finansija Republike Srbije, Uprava za javni dug, Beograd <http://www.ujd.gov.rs/upload/Stanje%20i%20struktura/April%20az/Web%20site%20debt%20report%20mart%20-%20SRB%20LATINICA%20novo.pdf> (preuzeto: 01. 01. 2020. godine)

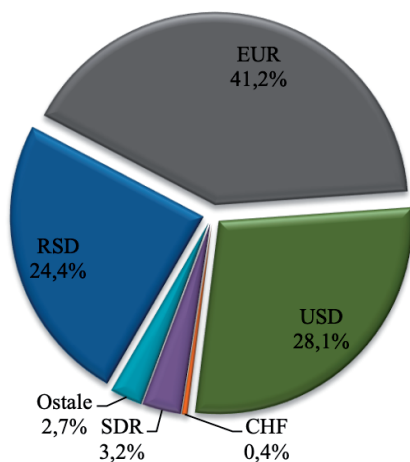
Evropska investiciona banka je u periodu od 2008. do 2018. godine našoj državi odobrila zajmove u ukupnom iznosu od 4,190 milijardi evra, što čini 54,77% ukupnog zajma zemljama Zapadnog Balkana. Po-

zajmljena sredstva su usmerena na podsticaj energetske efikasnosti, za procenu potencijalnih investicija u vetroelektrane, za proširenje kapaciteta proizvodnje automobila, unapređenje sistema kanalizacije, unapređenje sistema prenosa električne energije, što je za rezultat imalo izgradnju i sanaciju šest transformatorskih stanica, kao i pružanje savetodavnih usluga (Evropska investiciona banka na Zapadnom Balkanu, 2020).

Visina javnog duga jedan je od signala u funkcionisanju privrede i ekonomije. Naime, i struktura valuta, s aspekta njihovog učešća u javnom dugu, predstavlja bitan signal za regulatore monetarne i ekonomske politike jedne države.

Konstantne oscilacije na tržištu i kontinuirana potreba države da vrši tržišne intervencije nameće potrebu raspolaganja nekim dodatnim likvidnim izvorima denominovanim u stranoj valuti (Janković, 2015). Ono što karakteriše 2018. godinu je najveće učešće obaveza u valutama evro i dolar, dok je u 2017. zabeležen pad u ovim valutama i rast u domaćoj valuti (Parlamentarna budžetska kancelarija, 2018).

Grafikon 6. Valutna struktura javnog duga Republike Srbije, april 2018. godine (u %)



Izvor: Stanje i struktura javnog duga, Ministarstvo finansija Republike Srbije, Uprava za javni dug, Beograd, <http://www.ujd.gov.rs/upload/Stanje%20i%20struktura/April%20az/Web%20site%20debt%20report%20mart%20-%20SRB%20LATINICA%20novo.pdf> (preuzeto: 01. 01 .2020. godine)

Na osnovu zvaničnih podataka Ministarstva finansija Republike Srbije, možemo utvrditi da je više od petine javnog duga naše zemlje denominovano u dinarima, odnosno čini 24,4% ukupnog duga, što se ne može oceniti kao pozitivno. Dalje se može zaključiti da je ostatak duga denominovan u stranoj valuti. Od ukupnog ostatka duga najviše ga čini dug denominovan u valuti evro i iznosi 41,2%. Međutim, ukoliko se izvrši upoređivanje sa 2008. godinom može se doneti drugačiji zaključak. Naime, u 2008. godini dug denominovan u dinarima beležio je nešto manje od 3%, a dug denominovan u evrima beležio je oko 77% duga u ukupnom iznosu, iz čega proističe zaključak da postoji tendencija rasta dinara i tendencija pada evra, što prizvodi krajnje pozitivnu ocenu.

4. Zaključak

Nivo javnog duga jedan je od veoma bitnih faktora koji utiče na ekonomiju i privredu određene države. Imajući u vidu tu činjenicu, treba reći da kontrola javnog duga može na duži rok omogućiti održiv ekonomski rast.

Na osnovu rezultata do kojih smo došli za posmatrani period od 2008. do 2018. godine, javni dug s aspekta učešća u BDP-u naše zemlje tokom 2008. godine iznosio je 26,8%, dok je u 2018. godini učešće u BDP-u bilo 53,8%. Možemo konstatovati da je povećanju javnog duga najviše doprinelo finansiranje fiskalnog deficita. Kako bi postojala održivost u situaciji koju karakterišu deficit budžeta i kontinuirano povećanje duga, država je prinuđena da sprovodi određene mere, kao što su refinansiranje i nova emisija duga. Deficit tekućeg računa je u trećem kvartalu 2018. godine iznosio 4,4% BDP-a, odnosno možemo zaključiti da je bio u optimalnim granicama. Ukoliko postoji tendencija privrednog rasta, rast deficita tekućeg računa će biti održiv. U posmatranom periodu, 24,4% ukupnog javnog duga je denominovano u dinarima, dok je ostatak denominovan u stranoj valuti. Ovo se ne može oceniti kao pozitivno. Međutim, u 2008. godini domaći javni dug denominovan u dinarima je iznosio nešto manje od 3%, dok je ostatak bio u stranoj valuti. Ono što karakteriše posmatrani period jeste tendencija rasta javnog duga denominovanog u dinarima i pada javnog duga denominovanog u evrima, što se može oceniti kao krajnje pozitivan trend.

Od 2016. godine promenjen je trend u dinamici javnog duga Srbije te dolazi do njegovog umerenog pada. Osnovni uzrok preokreta u trendu dinamike javnog duga je sprovedena fiskalna konsolidacija koja je dovela do eliminacije visokog fiskalnog deficita. Da bi se javne finansije smatrale održivim, potrebno je da se javni dug u dužem periodu stabilizuje na nivou ispod 50% BDP-a. Upravo iz tih razloga su neophodne mnoge mere, u smislu restrikcije potrošnje da bi javni dug bio održan na prihvatljivom nivou i na taj način bila održana makroekonomska stabilnost. Ipak, s druge strane, mere restriktivne potrošnje ne bi smele da budu previše stroge, jer posledica takvih poteza može da bude recesija u ovim državama.

Literatura

- Arandelović, Z. (2004). *Nacionalna ekonomija*. Ekonomski fakultet Niš, Niš, str. 61.
- Cerović, B., Kovačević, M. (2009). Tranzicija u Srbiji i globalna ekonomska kriza. Zbornik radova u izdanju Naučnog društva ekonomista i Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
- European Investment Bank. Preuzeto 01. januara 2020. godine sa: <https://www.eib.org/en/press/all/2018-299-eib-finances-improvements-to-serbian-waterways>.
- Eurostat. 2015. General government gross debt - annual data. Preuzeto 20. avgusta 2019. godine sa : <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina225&plugin>.
- Evropska investiciona banka na zapadnom balkanu. 2020. Preuzeto 01. januara 2020. godine sa : https://www.eib.org/attachments/country/the_eib_in_the_western_balkans_sr.pdf.
- Janković, I. (2015). Valutna struktura javnog duga i devizne rezerve zemlje – neophodnost jače koordinacije poteza monetarnih i fiskalnih vlasti. Preuzeto 17. septembra 2019. godine sa: <http://ndes.ekof.bg.ac.rs/download-sakta/zbornik2015deo2.pdf>.
- Kilibarda, B. (2011). *Platni bilans Crne Gore – teorija i praksa*. Podgorica: Crna Gora, Centralna banka Crne Gore.
- Leković, V. (2019). *Institucionalne i strukturne promene u kontekstu konvergencije Republike Srbije prema Evropskoj uniji*. Ekonomski fakultet Kragujevac, str. 13–25.

- Marčetić, M. (2017). *Analiza eksterne neravnoteže Srbije*. Beograd, str. 33.
- Milenković, I., Popović, M. (2011). *Politika deviznog kursa i stopa rasta u zemljama jugoistočne Evrope (na primerima Srbije i Hrvatske)*, academia.edu, str. 6.
- Milojević, I. (2017). *Fiskalna konsolidacija računovodstvenog sistema budžeta*. Beograd, Centar za ekonomska istraživanja.
- Nadić, D. 2008/2011. Održivi razvoj i principi održivog razvoja u strateškim dokumentima Republike Srbije. FPN Beograd, Godišnjak br: 6, str. 221–222.
- Narodna banka Srbije. Preuzeto 11. januara 2020. godine sa https://www.nbs.rs/internet/cirilica/80/platni_bilans.html.
- Parlamentarna budžetska kancelarija. 2018. Analiza javnog duga januar – septembar 2018. godine. Preuzeto 17. septembra 2019. godine sa http://pbk.rs/wp-content/uploads/2018/11/Analiza_javnog_duga_jan-sep_2018.pdf.
- Petrović, P., Brčerević, D., Minić, S. (2015). Privredni oporavak i ozdravljenje javnih finansija Srbije: Vreme za rešavanje strukturnih problema. Preuzeto 01. januara 2020. godine sa <http://ndes.ekof.bg.ac.rs/downloadsakta/zbornik2015deo2.pdf>.
- Ristić, Ž., Komazec, S., Ristić K. (2012). *Javne finansije*, druga knjiga, Beograd, str. 542.
- Trading Economics. Preuzeto 20. avgusta 2019. godine sa <https://tradingeconomics.com/serbia/government-debt-to-gdp>.
- Trkulja, M. (2015). Analiza budžetskog deficita i javnog duga u Republici Srbiji. Bizinfo, vol. 6, br. 2, str. 17–29.
- Uprava za javni dug. Preuzeto 01. januara 2020. godine sa <http://www.ujd.gov.rs/upload/Stanje%20i%20struktura/April%20az/Web%20site%20debt%20report%20mart%20-%20SRB%20LATINICA%20novo.pdf>.
- World Bank. Preuzeto 19. septembra 2019. godine sa <http://pubdocs.worldbank.org/en/536081538630265238/WBRER14-web-SRB.pdf>.